

De sårbare barna

Forord

I Norge går 9 av 10 barn i alderen 1-5 år i barnehage. Barnehagene har derfor en særegen mulighet til å fange opp barn som av ulike årsaker ikke har det bra. Og personalet har en unik mulighet til å utgjøre en forskjell i barns liv.

Det norske samfunnet fanger opp mange barn som lever under omsorgssvikt eller andre former for risiko i livet sitt. Men det er også dessverre mange barn som ikke blir sett.

Barn forsøker ofte å gi signaler til de voksne. De prøver seg frem om den voksne vil og kan ta imot det de har å fortelle. Da må vi voksne tørre å lytte og være til stede. Barn merker fort hvis vi voksne ikke klarer å høre det de har å fortelle.

Noen ganger er bekymringen overdrevet. Det er vondt for foreldrene, men det er enda vondere for de barna som forteller uten at de voksne handler.

Vi ønsker å gi barna et språk, tid og rom til å fortelle. De må få vite hva voksne har lov til, -hva som er greit, og ikke greit at andre gjør med/ mot dem. Og de trenger å vite hva de kan gjøre dersom de opplever vonde og vanskelige ting, enten hjemme, i barnehagen eller andre steder.

Vi ønsker å være voksne som lytter til barna, som legger opp til at det går an å snakke om alt. Opplegget og samtalene med barna er bygget rundt boka «Jeg er meg! Min meg»,- en bok om kropp, gode og vonde følelser, ulovlige hemmeligheter og berøringer av Eli Rygg og Margrete Wiede Aasland.

Enkelte tema kan det være vanskelig for oss voksne å snakke med barn om, men da krever det at vi setter oss selv og egne følelser litt til side. Om voksne blir brydd og støtt er det verdt det, om så bare et barn får hjelp til å fortelle om erfaringer ingen barn skal være nødt til å oppleve.

Vi anser barna som ekspert på sine egne opplevelser, og at de har rett til å formidle seg på egne vegne i sammenhenger som angår dem. Dette synet på barn finner vi i FN's barnekonvensjon, og barnekonvensjonen er nedfelt i norsk lovgivning.

Innhold

Forord.....	1
Innledning.....	3
Barnehageloven	4
Statistikk bekymringsmeldinger	5
Arbeidet med barna	7
Hovedmål for planen:	8
Mål for de ulike temaene:	8
Småbarnsavdelingene (barn 0 – 3 år)	9
Storebarnsavdelingene (barn 3 – 6 år).....	15
Linker til filmer	25
Bøker.....	25
Foreldresamarbeid	26
Foreldrene kan forvente	27
Barnehagen forventer.....	28
Foreldre som mottar informasjon fra sitt / andre barn.....	28
Ved bekymring	28
Våre samarbeidspartnere	29
Helsestasjon.....	29
Pedagogisk psykologisk tjeneste (PPT)	29
Avdeling for barn og unges psykiske helse (BUP).....	30
Barnevernet.....	30
Familiens hus	30
Litteratur for personalet.....	31
Bekymring for barn	32

Innledning

I januar 2020 går det 119 barn i vår barnehage. De er fra 8mnd. til 6 år.

- 16 søskenpar.
- 29 har et annet morsmål enn norsk.
- 15 bor ikke sammen med begge foreldrene til daglig; alle barn som opplever et samlivsbrudd mellom foreldrene påvirkes av det i større eller mindre grad.
- Noen har et stort nettverk av familie og venner rundt seg.
- Andre har bare foreldre og evt. søsken.
- Noen kommer fra familier med god økonomi.
- Andre fra familier med dårlig råd.
- Noen har foreldre som bruker mye tid sammen med dem.
- Noen har foreldre som aldri har tid til dem.
- Noen er mye ute og leker i helger og ferier.
- Andre ser mest på TV.
- Noen er ofte borte fra barnehagen.
- Andre er her hver dag fra 07.00- 17.00.
- Mange blir ofte bedt i bursdager.
- Noen blir sjelden bedt.
- Noen blir ofte bedt, men de kommer aldri.
- Noen blir ofte med venner hjem fra barnehagen.
- Andre opplever det aldri.
- Ca. 11 utsettes for mishandling, det kan dreie seg om vanskjøtsel, forsømmelse, psykiske overgrep, fysiske overgrep og seksuelle overgrep.
(Statistikk viser at ca. 10% av barn ,0-18 år, utsettes for mishandling i Norge)
- Men noen ting har alle felles; behov for å bli sett for den de er, at noen er glad i dem og at de har en trygg voksen de kan stole på.

Det starter med deg, du kan være den ene!

Barnehageloven

Kapittel V. Personalet

§ 19. Politiattest

Den som skal ansettes fast eller midlertidig i barnehage skal legge frem politiattest som nevnt i politiregisterloven § 39 første ledd.

Barnehageeier og kommunen som barnehagemyndighet kan kreve politiattest som nevnt i første ledd for andre personer som regelmessig oppholder seg i barnehagen eller har vesentlig innflytelse på barnehagens drift.

Personer som er dømt for seksuelle overgrep mot mindreårige er utelukket fra fast eller midlertidig ansettelse i barnehager. I andre tilfeller må konsekvensene av merknader på politiattesten vurderes i det enkelte tilfellet.

Departementet gir nærmere forskrifter om gjennomføring av denne paragrafen.

Kapittel VI. Forskjellige bestemmelser

§ 20. Taushetsplikt

For virksomheter etter denne lov gjelder reglene om taushetsplikt i forvaltningsloven §§ 13 til 13f tilsvarende.

§ 21. Opplysningsplikt til sosialtjenesten og den kommunale helse- og omsorgstjenesten

Barnehagepersonalet skal gi sosialtjenesten og den kommunale helse- og omsorgstjenesten bistand i klientsaker. De skal i sitt arbeid være oppmerksom på forhold som bør føre til tiltak fra kommunens side, og skal av eget tiltak gi sosialtjenesten eller den kommunale helse- og omsorgstjenesten opplysninger om slike forhold. Av eget tiltak kan opplysninger bare gis etter samtykke fra klienten, eller så langt opplysningene ellers kan gis uten hinder av taushetsplikt. Opplysninger skal normalt gis av styrer.

Endret ved lov 24 juni 2011 nr. 30 (ikr. 1 jan 2012 iflg. res. 16 des 2011 nr. 1252).

§ 22. Opplysningsplikt til barneverntjenesten

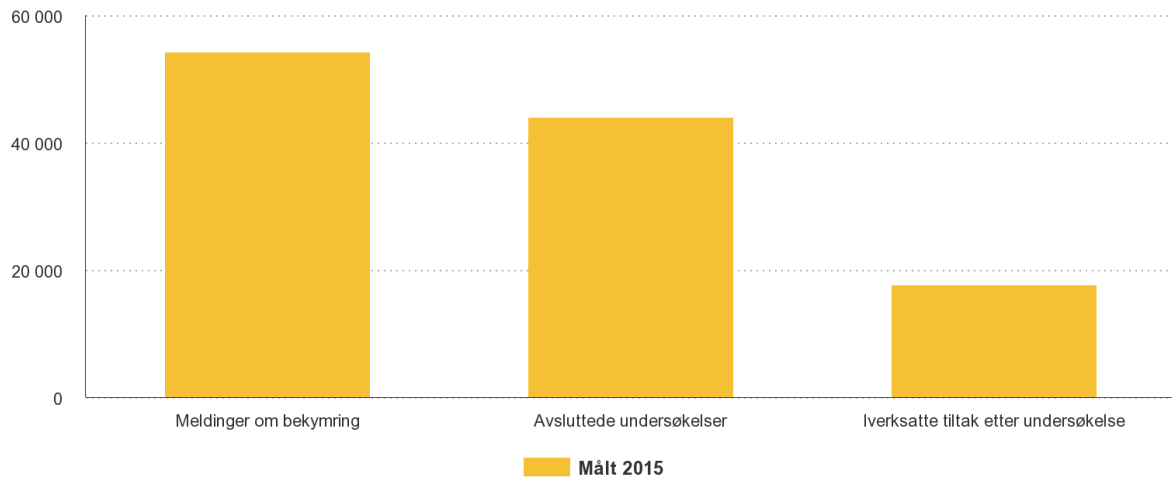
Barnehagepersonalet skal i sitt arbeid være oppmerksom på forhold som kan føre til tiltak fra barneverntjenestens side.

Uten hinder av taushetsplikt skal barnehagepersonalet av eget tiltak gi opplysninger til barneverntjenesten, når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt, jf. lov om barneverntjenester § 4-10, § 4-11, § 4-12, eller når et barn har vist vedvarende alvorlige atferdsvansker, jf. samme lov § 4-24. Også etter pålegg fra de organer som er ansvarlige for gjennomføringen av lov om barneverntjenester, plikter barnehagepersonalet å gi slike opplysninger. Opplysninger skal normalt gis av styrer.

Statistikk bekymringsmeldinger

Hentet fra: https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnevern/

Antall bekymringsmeldinger, avsluttede undersøkelser og iverksatte tiltak etter undersøkelse. 2015.

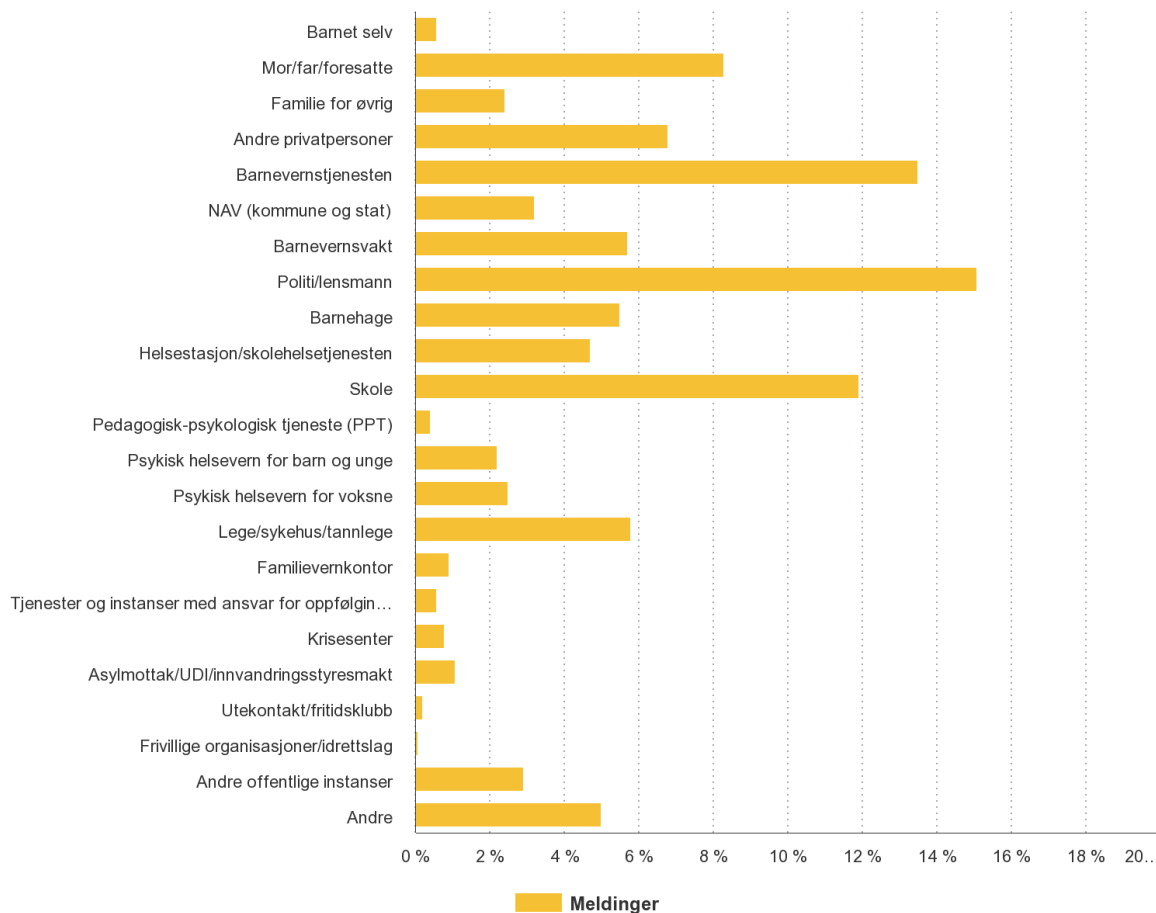
Kilde: SSB Barnevern

Hentet fra:

https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnevern/Bekymringsmeldinger/

Andel meldinger etter melder. I løpet av 2015.

Dersom flere meldere har meldt inn til samme sak kan dette registreres som én melding hos barnevernstjenesten. Det totale antall meldinger fra meldere er derfor høyere enn antallet meldinger i løpet av året.

Kilde: SSB Barnevern

Som dere ser, melder barnehagen 50% sjeldnere en f.eks. skole. Barnehagen melder også sjeldnere enn «andre privatpersoner». De minste barna er avhengige av at noen ser og fanger opp deres situasjon.

Hentet fra:

https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnevern/Bekymringsmeldinger/

Arbeidet med barna

Psykolog og professor ved Universitetet i Tromsø, Willy-Tore Mørch, mener det er lurt å ta opp tema overgrep tidlig med barna.

Margrete Wiede Aasland som er spesialist i sexologisk rådgivning, støtter Mørch i dette, men mener at barna bør lære om de gode sidene ved kropp og seksualitet først.

Barnehagen har utarbeidet en plan for hvert alderstrinn (1 – 5 år). Målet er at barna skal lære om kroppen sin, hvordan vi blir til, vennskap & andre relasjoner, ulike følelser, gode & vonde hemmeligheter samt gode & vonde berøringer.

«Barna må først lære seg grunnleggende ting om *høle* kroppen. Kjønnorganene er en like naturlig del av kroppen som armer og bein, så jeg mener at barna i språkopplæringen skal lære seg «penis», «testikler» og «skjede» på en like selvsagt måte som de lærer om «nese», og «øyne». (Aasland)

Planen er derfor bygget opp på en slik måte at de yngste må først lære seg å forstå hva en (god) hemmelighet er, før de kan forstå hva en vond hemmelighet er osv.

Vi ønsker med denne planen å gi barna en trygghet om egen kropp, egne grenser, følelser og betydning, slik at de bedre kan gjenkjenne opplevelser som ikke er bra for dem og på den måten fortelle om det til noen de stoler på.

Hovedmål for planen:

«Barna skal kunne kjenne igjen gode / vonde opplevelser, kunne sette ord på hva de opplever og være trygge på at de kan fortelle det til en voksen de stoler på.»

Mål for de ulike temaene:

- Kroppen vår

«Barna skal lære seg navn på kroppsdeler og deres funksjoner»

- Hvordan blir vi til

«Barna skal vite om likheter / ulikheter mellom kjønnene»

«Barna skal lære seg hvordan man blir til»

- Følelser

«Barna skal lære seg å kjenne igjen og å sette ord på følelser som: glad, sint, trist / lei seg, redd og trygg»

- Relasjoner

«Barna skal kunne sette ord på hvem og hva som bringer frem de ulike følelsene»

«Barna skal få gode opplevelser sammen med andre i hverdagen»

«Barna skal få kjennskap til ulike familiekonstellasjoner»

- Gode, vonde og ulovlige hemmeligheter

«Barna skal lære hva en hemmelighet er»

«Barna skal kunne skille en god hemmelighet fra en vond / dårlig hemmelighet»

- Gode, vonde og ulovlige berøringer

«Barna skal vite hva en god berøring er»

«Barna skal kunne skille en god berøring fra en vond / ulovlig berøring»

Småbarnsavdelingene (barn 0 – 3 år)

1 åringene	
Tema	Hva
Kroppen vår	<ul style="list-style-type: none"> - Finne to og to like bilder av kroppsdeler - Enkelt puslespill med kroppen - Sang: Hode, skulder kne og tå - Sang: Jeg har to øyne som jeg kan se med - Tegne omriss av kroppen - Lage hånd- og fotavtrykk - Kroppsbeherskelse, bruk av gymsal med balanseleker, kaste ball osv. - Blåse såpebobler - Alle bevegelsessanger - Bevegelse til musikk - Munnmotorikk: Musa som vasket huset - Sang: Hoppe sa gåsa - Hermelek med både lyd og bevegelse - Sang: Liten, men allikevel stor
Hvordan blir vi til	<ul style="list-style-type: none"> - Bok: Mamma har baby i magen - Bruk av konkrete: familiefigurene - Bok: Da Emma ble Emma

1 åringene	
Tema	Hva
Følelser	<ul style="list-style-type: none"> - Bruke bilder av ulike ansiktsuttrykk; se på, samtale, memo, sette sammen par, motsetninger osv. - Sang: Jeg blir så glad når jeg ser deg - Sang: Alle killebukkene - Kaste «følelsesterning» og forsøke mime det man ser - Sette farge på følelsene - Male til ulike stemninger - Bok: Liten - Bok: Tenkeboka - Puslespill – følelser - Sanglek: Er du veldig glad å vet det - Sang: Bjørnen sover - Bok: Hva er følelser? - Bok: Den lille boken om følelser. - www.salaby.no : puslespill, ansiktsuttrykk m.m. - Rollespill med utgangspunkt i Mats og Mille - Bok: Kroppen er toppen - Bok: Lillesøster skal tisse
Relasjoner	<ul style="list-style-type: none"> - Gode lekestunder og rolige lekegrupper med fokus på relasjoner - Rolig matsituasjon med tid til gode samtaler - Sang: Navnesang - Sang: Alle killebukkene med ulike familiemedlemmer / venner osv. - Bruk av konkrete: familiefigurene - App: Mental hygiene, det å kunne ta på hverandre på en god måte - Konstruksjonslek som krever samarbeid - Lek: frosken og flua - Generelt leker og oppgaver som krever samhandling / samarbeid med andre - Sang: Hjertevenn - Mats og Mille: Å være venner - Gode opplevelser gjennom morsomme sprell - Lillesøster skal tisse - Såpebobler / ballonglek

1 åringene	
Tema	Hva
Gode, vonde og ulovlige hemmeligheter	<ul style="list-style-type: none"> - Leke gjemsel - Snakke med barna om hva en hemmelighet er, vise - Lage hemmeligheter / overraskelse til andre - Hviskeleken - Dukker med sekk
Gode, vonde og ulovlige berøringer	<ul style="list-style-type: none"> - Ingen barn skal måtte gi klem om de ikke ønsker det selv. - App: Mental hygiene, det å kunne ta på hverandre på en god måte - Barna skal oppleve gode berøringer gjennom f.eks. fotmassasje, stryke på ryggen, sitte på fanget osv.

2 åringene	
Tema	Hva
Kroppen vår	<ul style="list-style-type: none"> - Finne to og to like bilder av kroppsdeler - Enkelt puslespill med kroppen - Sang: Hode, skulder kne og tå - Sang: Jeg har to øyne som jeg kan se med - Tegne omriss av kroppen - Lage hånd- og fotavtrykk - Kroppsbeherskelse, bruk av gymsal med balanseleker, kaste ball osv. - Blåse såpebobler - Alle bevegelsessanger - Bevegelse til musikk - Lek: Hvor kommer lyden fra? - Munnmotorikk: Musa som vasket huset - Sang: Hoppe sa gåsa - Hermelek med både lyd og bevegelse - Sang: Liten, men allikevel stor - Bok: Kroppen er toppen - Bok: Lillesøster skal tisse
Hvordan blir vi til	<ul style="list-style-type: none"> - Bok: Mamma har baby i magen - Bruk av konkrete: familiefiguren - Finne ut av hvordan dyrene blir til, se på fugleegg, dyrebabyer osv. -

2 åringene	
Tema	Hva
Følelser	<ul style="list-style-type: none"> - Bruke bilder av ulike ansiktsuttrykk; se på, samtale, memo, sette sammen par, motsetninger osv. - Sang: Jeg blir så glad når jeg ser deg - Sang: Alle killebukkene - Kaste «følelesterning» og forsøke mime det man ser - Puslespill – følelser - Sanglek: Er du veldig glad å vet det - Sang: Bjørnen sover - Bok: Den lille boken om følelser. - www.salaby.no : puslespill, ansiktsuttrykk m.m. - Rollespill med utgangspunkt i Mats og Mille
Relasjoner	<ul style="list-style-type: none"> - Gode lekestunder og rolige lekegrupper med fokus på relasjoner - Rolig matsituasjon med tid til gode samtaler - Sang: Navnesang - Sang: Alle killebukkene med ulike familiemedlemmer / venner osv. - Bruk av konkrete: familiefigurene - App: Mental hygiene, det å kunne ta på hverandre på en god måte - Konstruksjonslek som krever samarbeid - Lek: frosken og flua - Generelt leker og oppgaver som krever samhandling / samarbeid med andre - Sang: Hjertevenn - Mats og Mille: Å være venner - Gode opplevelser gjennom morsomme sprell - Bok: Lillesøster skal tisse - Såpebobler / ballonglek

2 åringene	
Tema	Hva
Gode, vonde og ulovlige hemmeligheter	<ul style="list-style-type: none"> - Leke gjemsel - Lage hemmeligheter / overraskelse til andre - Hviskeleken - Dukker med sekk - Snakke med barna om hva en hemmelighet er, vise
Gode, vonde og ulovlige berøringer	<ul style="list-style-type: none"> - Ingen barn skal måtte gi klem om de ikke ønsker det selv. - App: Mental hygiene, det å kunne ta på hverandre på en god måte - Barna skal oppleve gode berøringer gjennom f.eks. fotmassasje, stryke på ryggen, sitte på fanget osv.

Storebarnsavdelingene (barn 3 – 6 år)

3 åringene	
Tema	Hva
Kroppen vår	<ul style="list-style-type: none"> - Finne to og to like bilder av kroppsdeler - Enkelt puslespill med kroppen - Sang: Ulike sanger om kroppen - Sang: Jeg har to øyne som jeg kan se med - Tegne omriss av kroppen - Lage hånd- og fotavtrykk - Kroppsbeherskelse, bruk av gymsal med balanseleker, kaste ball osv. - Blåse såpebobler - Alle bevegelsessanger - Bevegelse til musikk - Lek: Hvor kommer lyden fra? - Lek: Hva hører vi lyden av? - Munnmotorikk: Musa som vasket huset - Sang: Hoppe sa gåsa - Hermelek med både lyd og bevegelse - Sanselek - Sang: Liten, men allikevel stor" - Bruke mikroskop og se på huden + håret - Film: Huden på nært hold - Film: Hva er blod - Film: Funksjonen til hjerte - Tegne omriss av kroppen - Bok: Timothy mister seg sjøl
Hvordan blir vi til	<ul style="list-style-type: none"> - Bok: Mamma har baby i magen - Bruk av konkrete: familiefigurene - Samtaler om å bli storesøster / storebror - Mamma – puslespill om graviditet - Puslespill av jente- og guttekropp - Puslespill – kroppen ? - Finne ut hvordan dyrene blir til, se på fugleegg, dyrebabyer osv. - Film: Om befruktning av eggcelle - Bok: Hvordan Emma ble Emma - Bok: Mamma, hvor kommer barna fra?

3 åringene	
Tema	Hva
Følelser	<ul style="list-style-type: none"> - Bruke bilder av ulike ansiktsuttrykk; se på, samtale, memo, sette sammen par, motsetninger osv. - Sang: Jeg blir så glad når jeg ser deg - Sang: Alle killebukkene - Kaste «følelsesterning» og forsøke mime det man ser - Sette farge på følelsene - Male til ulike stemninger - Bok: Liten - Bok: Tenkeboka - Puslespill – følelser - Sanglek: Er du veldig glad å vet det - Klippe ut ansiktsuttrykk - Sang: Bjørnen sover - Bok: Hva er følelser? - Bok: Den lille boken om følelser. - Rollespill med utgangspunkt i Mats og Mille - Bok: Følelser - Bok: Gutten som hadde vondt - Bok: Snill - Bok: Mattias er alene

3 åringene	
Tema	Hva
Relasjoner	<ul style="list-style-type: none"> - Gode lekestunder og rolige lekegrupper med fokus på relasjoner - Rolig matsituasjon med tid til gode samtaler - Sang: Navnesang - Sang: Alle killebukkene med ulike familiemedlemmer / venner osv. - Bruk av konkrete: familiefigurene - App: Mental hygiene, det å kunne ta på hverandre på en god måte - Konstruksjonslek som krever samarbeid - Lek: frosken og flua - Mira - Generelt leker og oppgaver som krever samhandling / samarbeid med andre - Sang: Hjertevenn - Mats og Mille: Å være venner - Gode opplevelser gjennom morsomme sprell - Bok: Wilma har to mammaer - Bok: Mattias er alene - Bok: Håret til mamma - Såpebobler / ballonglek
Gode, vonde og ulovlige hemmeligheter	<ul style="list-style-type: none"> - Leke gjemsel - Lage hemmeligheter / overraskelse til andre - Hviskeleken - Dukker med sekk - Bok: Vil du høre en hemmelighet? - Hva er gode hemmeligheter og hva er vonde hemmeligheter? - Spill: Fortell det til noen
Gode, vonde og ulovlige berøringer	<ul style="list-style-type: none"> - Ingen barn skal måtte gi klem om de ikke ønsker det selv. - App: Mental hygiene, det å kunne ta på hverandre på en god måte - Bok: Au, de voksne slår - Bok: Når mamma blir et monster - Bok: Sinna mann - Forskjellen på en god og en vond berøring

4 åringene	
Tema	Hva
Kroppen vår	<ul style="list-style-type: none"> - Finne to og to like bilder av kroppsdeler - Enkelt puslespill med kroppen - Sang: Hode, skulder kne og tå - Sang: Jeg har to øyne som jeg kan se med - Tegne omriss av kroppen - Lage hånd- og fotavtrykk - Kroppsbeherskelse, bruk av gymsal med balanseleker, kaste ball osv. - Blåse såpebobler - Alle bevegelsessanger - Bevegelse til musikk - Lek: Hvor kommer lyden fra? - Lek: Hva hører vi lyden av? - Munnmotorikk: Musa som vasket huset - Sang: Hoppe sa gåsa - Hermelek med både lyd og bevegelse - Sang: Liten, men allikevel stor - Film: Huden på nært hold - Film: Hva er blod - Film: Funksjonen til hjerte - Bok: Timothy mister seg sjøl - Bok: Den forunderlige kroppen - Bok: Menneskekroppen
Hvordan blir vi til	<ul style="list-style-type: none"> - Bok: Mamma har baby i magen - Samtaler om å bli storesøster / storebror - Bruk av konkrete: familiefigurene - Mamma – et pedagogisk rammepuslespill som visuelt viser hva som skjer i og med kroppen under en graviditet - Puslespill jente / gutt - Puslespill – kroppen - Finne ut av hvordan dyrene blir til, se på fugleegg, dyrebabyer osv. - Film: Om befruktning av eggcelle - Bok: Mamma, hvor kommer barna fra? - Bok: Den forunderlige kroppen - Bok: Menneskekroppen - Bok: Da Emma ble Emma

4 åringene	
Tema	Hva
Følelser	<ul style="list-style-type: none"> - Bruke bilder av ulike ansiktsuttrykk; se på, samtale, memo, sette sammen par, motsetninger osv. - Sang: Jeg blir så glad når jeg ser deg - Sang: Alle killebukkene - Kaste «følelsesterning» og forsøke mime det man ser - Sette farge på følelsene - Male til ulike stemninger - Bok: Liten - Bok: Tenkeboka - Puslespill – følelser - Sanglek: Er du veldig glad å vet det - Sang: Bjørnen sover - Bok: Hva er følelser? - Bok: Den lille boken om følelser. - Rollespill med utgangspunkt i Mats og Mille - Bok: Følelser - Bok: Gutten som hadde vondt - Bok: Snill - Bok: Mattias er alene
Relasjoner	<ul style="list-style-type: none"> - Gode lekestunder og rolige lekegrupper med fokus på relasjoner - Tid til gode samtaler - Sang: Navnesang - Sang: Alle killebukkene med ulike familiemedlemmer / venner osv. - Bruk av konkrete: familiefigurene - App: Mental hygiene, det å kunne ta på hverandre på en god måte - Konstruksjonslek - Lek: frosken og flua - Generelt leker og oppgaver som krever samhandling / samarbeid med andre - Sang: Hjertevenn - Mats og Mille: Å være venner - Gode opplevelser gjennom morsomme sprell - Bok: Wilma har to mammaer - Bok: Snill - Bok: Mattias er alene - Bok: Håret til mamma

4 åringene	
Tema	Hva
Gode, vonde og ulovlige hemmeligheter	<ul style="list-style-type: none"> - Leke gjemsel - Lage hemmeligheter / overraskelse til andre - Hviskeleken - Dukker med sekk - Bok: Vil du høre en hemmelighet? - Snakke om hva er gode hemmeligheter og hva er vonde hemmeligheter? - Spill: Fortell det til noen
Gode, vonde og ulovlige berøringer	<ul style="list-style-type: none"> - Ingen barn skal måtte gi klem om de ikke ønsker det selv. - App: Mental hygiene, det å kunne ta på hverandre på en god måte - Bok: Au, de voksne slår - Bok: Når mamma blir et monster - Bok: Sinna mann - Bok: Blekkspruten - Snakke om hva forskjellen på en god og en vond berøring er

5 åringene	
Tema	Hva
Kroppen vår	<ul style="list-style-type: none"> - Finne to og to like bilder av kroppsdeler - Enkelt puslespill med kroppen - Sang: Hode, skulder kne og tå - Sang: Jeg har to øyne som jeg kan se med - Tegne omriss av kroppen - Lage hånd- og fotavtrykk - Kroppsbeherskelse, bruk av gymsal med balanseleker, kaste ball osv. - Blåse såpebobler - Alle bevegelsessanger - Bevegelse til musikk - Lek: Hvor kommer lyden fra? - Lek: Hva hører vi lyden av? - Munnmotorikk: Musa som vasket huset - Sang: Hoppe sa gåsa - Hermelek med både lyd og bevegelse - Sang: Hoppe sa gåsa - Sang: Liten, men allikevel stor - Film: Huden på nært hold - Film: Hva er blod - Film: Funksjonen til hjerte - Bok: Timothy mister seg sjøl - Bok: Den forunderlige kroppen - Bok: Menneskekroppen
Hvordan blir vi til	<ul style="list-style-type: none"> - Bok: Mamma har baby i magen - Samtaler om å bli storesøster / storebror - Bruk av konkrete: familiefigurene - Mamma – puslespill om graviditet - Puslespill jente / gutt, viser hvordan kroppen er bygget opp fra innerst til ytterst - Puslespill – kroppen - Finne ut av hvordan dyrene blir til, se på fugleegg, dyrebabyer osv. - Film: Om befruktning av eggcelle - Bok: Mamma, hvor kommer barna fra? - Bok: Da Emma ble Emma - Bok: Den forunderlige kroppen - Bok: Menneskekroppen

5 åringene	
Tema	Hva
Følelser	<ul style="list-style-type: none"> - Bruke bilder av ulike ansiktsuttrykk; se på, samtale, memo, sette sammen par, motsetninger osv. - Sang: Jeg blir så glad når jeg ser deg - Sang: Alle killebukkene - Kaste «følelsesterning» og forsøke mime det man ser - Sette farge på følelsene - Male til ulike stemninger - Bok: Liten - Bok: Tenkeboka - Puslespill – følelser - Sanglek: Er du veldig glad å vet det - Sang: Bjørnen sover - Bok: Hva er følelser? - Bok: Den lille boken om følelser. - www.salaby.no : puslespill, ansiktsuttrykk m.m. - Rollespill med utgangspunkt i Mats og Mille - Bok: «Jeg er meg! Min meg» - Bok: Gutten som hadde vondt - Bok: Håret til mamma - Bok: Snill - Bok: Mattias er alene

5 åringene	
Tema	Hva
Relasjoner	<ul style="list-style-type: none"> - Gode lekestunder og rolige lekegrupper med fokus på relasjoner - Rolig matsituasjon med tid til gode samtaler - Sang: Navnesang - Sang: Alle killebukkene med ulike familiemedlemmer / venner osv. - Bruk av konkreter: familiefigurene - App: Mental hygiene, det å kunne ta på hverandre på en god måte - Konstruksjonslek som krever samarbeid - Lek: frosken og flua - Generelt leker og oppgaver som krever samhandling / samarbeid med andre - Sang: Hjertevenn - Mats og Mille: Å være venner - Gode opplevelser gjennom morsomme sprell - Bok: Wilma har to mammaer - Bok: Håret til mamma - Bok: Snill - Bok: Mattias er alene

5 åringene	
Tema	Hva
Gode, vonde og ulovlige hemmeligheter	<ul style="list-style-type: none"> - Leke gjemsel - Lage hemmeligheter / overraskelse til andre - Hviskeleken - Dukker med sekk - Film: «Trøbbel» - Bruke hjerte og søplekasse til å sortere hemmeligheter - Bok: Vil du høre en hemmelighet? - Snakke om hva er gode hemmeligheter og hva er vonde hemmeligheter? - Spill: Fortell det til noen
Gode, vonde og ulovlige berøringer	<ul style="list-style-type: none"> - Ingen barn skal måtte gi klem om de ikke ønsker det selv. - App: Mental hygiene, det å kunne ta på hverandre på en god måte - Bok: Au, de voksne slår - Bok: Når mamma blir et monster - Bok: Sinna mann - Film: «Trøbbel» - Bok: Blekkspruten - Snakke om hva forskjellen på en god og en vond berøring er

Linker til filmer

Trond-Viggo Torgersen og kroppen - om befruktning av eggcelle

<https://www.youtube.com/watch?v=mWALGHQr7yw>

Trond -Viggo Torgersen - huden på nært hold

<https://www.youtube.com/watch?v=XziCwJogVDA>

Trond-Viggo Torgersen - hva er blod?

<https://www.youtube.com/watch?v=sEqvAaYhysw>

Trond-Viggo Torgersen og kroppen - om funksjonen til hjertet

<https://www.youtube.com/watch?v=35FK3qIEELk>

Fra NRK barne- tv (1986) - «Trøbbel»

<https://www.youtube.com/watch?v=-U8dtaSimNc>

Bøker

«Kroppen er toppen»

«Menneskekroppen»

«Den forunderlige kroppen»

«Jeg er meg! Min meg»

«Se meg»

«Timothy mister seg sjøl»

«Bestevenner»

«Lillesøster skal tisse»

«Den lille redde spurven»

«Mattias er alene»

«Mamma har baby i magen»
«Da Emma ble Emma»
«Mamma, hvor kommer barna fra?»
«Hva er følelser?»
«Følelser»
«Den lille boken om følelser»
«Wilma har to mammaer»
«Liten»
«Tenkeboka»
«Når mamma blir et monster»
«Vil du høre en hemmelighet?»
«Håret til mamma»
«Au, de voksne slår»
«Sinna mann»
«Snill»
«Blekkspruten»

Foreldresamarbeid

Alle barn har rett til et trygt miljø i barnehagen og i hjemmet sitt. Dette gjelder både fysiske og psykiske forhold. I de tilfellene hvor barnehagen og/eller hjemmet blir usikker på det, bør det informeres om dette.

Informasjon som skal gå mellom hjemmet og barnehagen fungerer best dersom kommunikasjonen og samarbeidet er bra. Og for at dette skal være mulig er det viktig at foreldre/foresatte kan sette sin lit til barnehagepersonalet og profesjonen de innehar.

Som foreldre/foresatte skal man ikke være redd for å ta kontakt med barnehagen hvis man er usikker på hvordan barnet har det. Barnehagen sitter med mye erfaring og kunnskap om barn og ofte kan barnehage og hjemmet løse situasjoner sammen.

Barnehagen setter sammen med hjemmet opp en tid som passer og vil sammen med hjemmet snakke om det vil være nødvendig med flere samtaler eventuelt bistand fra andre instanser.

Dersom det gjennom samtaler i barnehagen viser seg at man kan trenge bistand

og/eller veiledning fra andre instanser som Pedagogisk Psykologisk Tjeneste (PPT), barne og ungdomspsykiatrisk (BUP), Helsestasjon eller barnevernstjenesten i kommunen kan barnehagen bidra med støtte og dokumentasjon i de tilfellene hvor det er nødvendig.

Et godt foreldresamarbeid bør preges av åpenhet og god kommunikasjon.

Barnehagen har rutiner for best mulig å sikre barn fra å oppleve vold / overgrep i barnehagen.

Foreldrene kan forvente

Barnehagen har rutiner for å sikre barna best mulig i barnehagen. Disse er:

- Døren til toalettet skal være åpen når en ansatt hjelper et barn
- Åpen dør også ved bleieskift
- Ved bleieskift fylles det ut skjema som signeres av den ansatte
- Barnehagen går ikke på besøk til ansatte / barn da barnehagen ikke har kjennskap til hvem som befinner seg der.
- Ansatte har ikke lov å benytte privat mobiltelefon til å ta bilder
- Ved bading skal det være en ekstra ansatt som har innsyn til baderommet
- Barnehagen er utformet med vindu i flest mulig dører, slik at det til enhver tid er innsyn på de ulike grupperommene
- Det skal til enhver tid være to ansatte i barnehagen dersom det befinner seg barn der
- At alle ansatte har gjennomført nettkurset «Vold og seksuelle overgrep mot barn» (www.helsekompetanse.no)

Barnehagen forventer

For å gjøre det beste for barna i barnehagen, har vi også noen forventninger til dere foreldre.

- At foreldre gir tilstrekkelig omsorg til sine barn, som:
  - Ta seg tid om morgenen til å komme inn, kle av barnet og veksle noen ord med personalet
  - At barn har tøy etter vær og årstid
  - At barn har nok skiftetøy / bleier
  - At barn har en god matboks med variert innhold, mye næring
  - At barnet har med seg drikkeflaske
  - At barnet har en god hygiene
- At avtaler med barnehagen blir fulgt
- At det er en god dialog om barnets hverdag både hjemme / i barnehagen

Foreldre som mottar informasjon fra sitt / andre barn

Vi oppfordrer alle foreldre / foresatte som av ulike grunner får kjennskap til at andre barn ikke har det bra, melder ifra til rette instans og eventuelt snakker med barnehagen.

Ved bekymring

Når barnehagen er bekymret for et barn, skal foreldre som hovedregel involveres tidlig i prosessen, og de skal få informasjon om personalets bekymring. Ofte vil pedagogisk leder være den som først tar opp bekymringen med foreldrene, uten at det nødvendigvis gjøres gjennom en avtalt foreldresamtale. En god regel er å starte med å spørre foreldrene direkte om det har skjedd noe spesielt i det siste som kan forklare en eventuelt endret atferd hos barnet.

Mange ganger vil man få et svar som tyder på at barnet ikke har det vanskelig hjemme. Noen ganger kan hendelser som flytting fra en avdeling til en annen, nytt personale eller omorganisering i barnehagen føre til at barn endrer atferd. Det er

derfor viktig å få greie på situasjonen barnet er i, og vurdere grunnlaget for bekymringen ut fra denne.

(«Til barnets beste – samarbeid mellom barnehagen og barneverntjenesten»)

Ved mistanke eller avdekking av vold / seksuelle overgrep begått av ansatt, skal dette meldes direkte til styrer

Våre samarbeidspartnere

Helsestasjon

Helsestasjonen gir blant annet tilbud om:

- hjemmebesøk til nyfødte
- ammeveiledning
- regelmessige helseundersøkelser av barnet utført av helsesøster og lege. Vekt og lengde registreres og barnets utvikling og trivsel vurderes.
- veiledning og rådgivning om f.eks. søvn, mat, samspill og adferd hos barnet
- vaksinasjon av barnet i henhold til vaksinasjonsprogrammet
- henvisning til andre kommunale tjenester eller spesialister ved behov
- barseltreff for mødre med nyfødte barn

Pedagogisk psykologisk tjeneste (PPT)

Pedagogisk-psykologisk tjeneste, ofte forkortet PPT eller PP-tjenesten, er en kommunal eller fylkeskommunal rådgivende tjeneste eller myndighet som skal hjelpe barn, ungdom eller voksne som har en vanskelig opplærings- eller oppvekstsituasjon.

PP-tjenesten gir pedagogiske og psykologiske råd, særlig til skolene slik at de kan tilrettelegge undervisninga overfor de elevene som har spesielle behov. Den fungerer også som rådgiver overfor barnevernet og som støtte i direkte kontakt med foresatte, barn og ungdommer og lærere. PP-tjenesten vil ofte teste den enkelte eleven og utarbeide sakkyndige rapporter eller vurderinger i tilfeller der opplæringsloven krever det.

Avdeling for barn og unges psykiske helse (BUP)

Våre oppgaver omfatter vurdering og behandling av barn og unge (0-18 år) med psykiske vansker og deres foreldrene. Det kan dreie seg om krisereaksjoner, angst, depresjon eller belastningsreaksjoner på grunn av langvarig eller alvorlig sykdom. Vi kan bidra med å kartlegge eventuelle psykiske komponenter ved kroppslige symptomer som magesmerter, hodepine, spisevansker med mer. Vi tilbyr behandling over kortere tid, både individuelt eller til hele familien, inklusiv søsken. Ved mer omfattende behov kan vi, i samarbeid med familien viderehenvise til den lokale BUP poliklinikken eller annen hjelpeinstans.

Barnevernet

Beskrivelse

Når barnet på grunn av forholdene i hjemmet eller av andre grunner har særlig behov for det, skal barneverntjenesten sørge for å sette i verk **hjelpetiltak** for barnet og familien. Hensynet til hva som er best for barnet, er avgjørende.

Hjelpetiltak

Slike hjelpetiltak kan være veiledning, støttekontakt, besøkshjem og økonomisk hjelp. Formidling av plass i fosterhjem og institusjon kan også være hjelpetiltak. Barn skal bo hjemme så sant det er mulig. Det legges vekt på å finne årsakene til problemene og drøfte dem med foreldre og barn.

Familiens hus

Familiens hus har et tilbud hvor det er mulig å få råd/ veiledning i forhold barn/ unge i Eidsvoll som man har en «uro i magen-følelse» for. Disse «Uro i magen-teamene» er tverrfaglige og delt inn i førskolealder, barneskolealder og ungdom (13-18). Alle som ønsker kan ta kontakt, både foreldre, ansatte og andre som er i kontakt med barn.

Teamet består av ansatte fra Forebyggende tjeneste, PP-tjeneste, Barneverntjeneste og Helsestasjon.

Vi tar alle henvendelser på alvor - ingen bekymring er for liten.

Litteratur for personalet

- «*Til barnets beste – samarbeid mellom barnehagen og barneverntjenesten*»
<https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/til-barnets-beste---samarbeid-mellom-barnehagen-og-barneverntjenesten.pdf>
- Profesjonelle barnesamtaler. Å ta barn på alvor.- Kari Trøften Gamst
- Aggresjon et nytt og farlig tabu.- Jesper Juul
- Eksplosive barn.- Ross W. Green
- Kjeft mindre.- Sigsgaard

Bekymring for barn

Dette skjemaet er ment som en veileder til voksne privatpersoner som er bekymret for et barn og ønsker å melde dette til barnevern og/eller politi. Bekymring kan også meldes muntlig. Det er tilstrekkelig at du har grunn til å tro at barnet er utsatt for omsorgssvikt for å melde fra til barnevernet. **Dette sendes til barnevernet (og/eller politiet) i barnets kommune.**

TIPS TIL INNHOLD I MELDINGEN

- Vær konkret og detaljert. Jo bedre informasjon meldingen inneholder, jo lettere er det å følge den opp.
- Ikke trekk egne konklusjoner. Som melder skal du si fra om hva du observerer. Det er barnevernets og eventuelt politiets oppgave å avgjøre hva som skjer videre i saken.
- Det er ikke nødvendig å bruke fagterminologi. Fortell med egne ord hva du har sett/hørt/observert.

Barn	Etternavn, fornavn	Født:	Adresse:
	Oppgi de opplysningene du har om barnet. Du kan også melde bekymring for "Anne i syvende klasse på Rud skole"		
Mor:	Hvis du kjenner mors navn		
Far:	Hvis du kjenner fars navn		

Hva har du observert/hørt som gjør at du er bekymret?

Gjengi så nøyaktig som mulig med dine egne ord hva du har sett eller hørt som gjør deg bekymret.

Har barnet fortalt noe til deg direkte som gir grunn til bekymring? I så fall, hva?

Gjengi så nøyaktig som mulig hva barnet har sagt som gir deg grunn til bekymring.

Kjenner du til andre som er eller bør være bekymret for barnet? Hvem?

Eksempler: Slektninger, lærer eller andre på skolen, helsepersonell, naboer, venner av familien.

Hva er din relasjon til barnet og familien?

Eksempler: Barnets tante, fars treningskamerat, venn av familien, nabo.

Familiens nasjonalitet og språk – er det behov for tolk for å kommunisere med familien?

Oppgi familiens nasjonalitet og språk dersom du kjenner det.

Melders navn:

Telefonnummer

Adresse:

Privatpersoner kan være anonyme, men hvis du står fram er det lettere for barnevern og/eller politi å gjøre nødvendige undersøkelser.

Dato:

Underskrift

For barneverntjenesten/politiet:

Mottatt:	Dato:	Tid:	Av:
-----------------	--------------	-------------	------------

Hvis du mistenker at barnet er utsatt for noe straffbart, for eksempel vold eller seksuelle overgrep, bør du varsle politiet.